Eduskunnan lakivaliokunnalle Kannabiksen käytön rangaistavuuden poistamista koskevaan lakialoitteeseen liittyen (Kansalaisaloite KAA 5/2020) (Martti Vastamäki)

Arvoisa eduskunnan lakiasiainvaliokunnan puheenjohtaja, valiokunnan jäsenet ja muut paikalla olevat.

Esittelen ensin lyhyesti itseni. Olen Helsingin yliopiston käsikirurgian dosentti ja professori honoris causa. Olen toiminut maamme vanhimmassa kansalaisjärjestössä, nyt 168-vuotiaassa Raittiuden Ystävissä yli 60 vuotta, viimeiset 20 vuotta johtopaikoilla. Viime vuosina olen seurannut tarkkaan varsinkin kannabiksenkäytön nousua nuorissa ikäryhmissä. Olen käynyt myös tarkkaan läpi esimerkiksi viime kevään tätä samaa asiaa koskevat lakiasiainvaliokunnalle esitetyt lausunnot, niitä koskevat valiokunnan jäsenten kysymykset ja asiantuntijoiden vastaukset kuten myös lähdeaineiston.

Kansalaisaloitteessa ehdotetaan lakimuutosta, joka poistaa rankaisemisen kannabiksenkäytöstä, omaa käyttöä varten tapahtuvasta pienen määrän hallussapidosta ja muutaman kannabiskasvin kasvattamisesta omaan käyttöön.

Keskityn tässä kannabisaloitetta käsittelevässä esityksessäni neljään pääasiaan: 1) tutkittuun tietoon perustuviin kannabiksen käyttöä Suomessa koskeviin tosiasioihin, 2) viime kevään asiantuntijoiden lausuntoihin, 3) kannabiksen vapauttamista koskeviin varoittaviin esimerkkeihin maailmalta ja 4) eduskunnassa tehtävän päätöksen huomattavaan kansanterveydelliseen vaikutukseen.

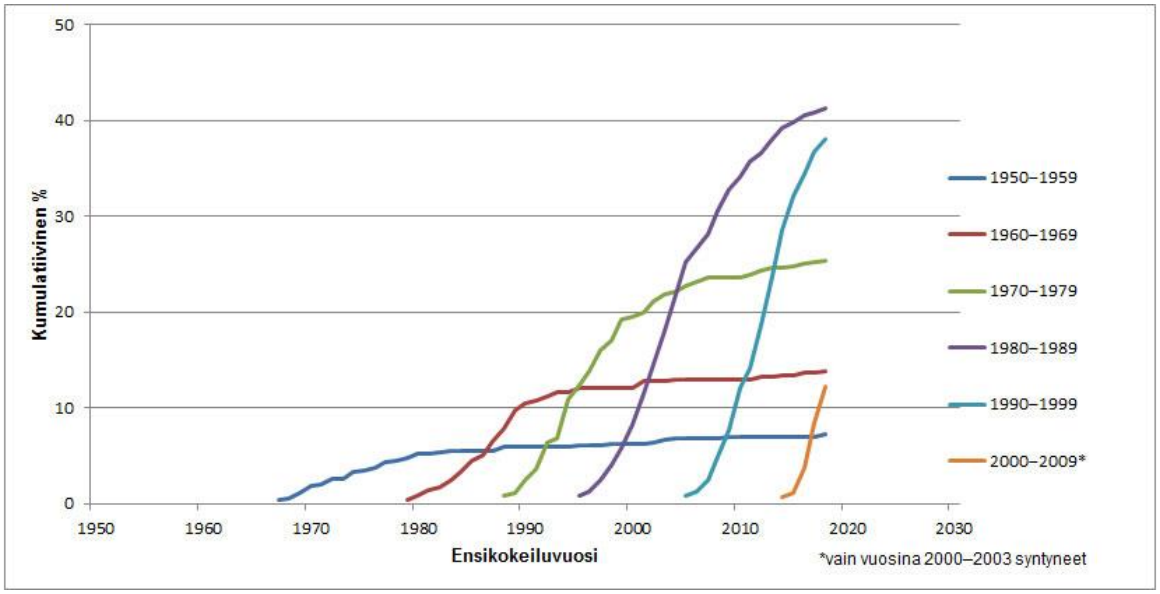
Tämä hetken tilanne Suomessa

Vuoden 2020 suomalaisten huumeaiheisen väestökyselyn mukaan (1) ”huumeet ovat tulleet aikaisempaa tutummaksi ilmiöksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Henkilökohtainen kosketuspinta on laajentunut joko omakohtaisten huumekokeilujen tai käyttäjän tuntemisen kautta. Tämä on vähentänyt huumeita kohtaan tunnettuja pelkoja ja johtanut asenteiden lieventymiseen. Asenteet ja mielipiteet ovat muuttuneet erityisesti kannabiksen kohdalla”.

THL:n raportin 20.4.2021 (1) ja suomalaisen aikuisväestön päihteidenkäyttöä tutkivan Päihdetutkimuksen mukaan noin 800 000 suomalaista on kokeillut kannabista. Vuoden aikana kannabista käyttää noin 280 000 ja kuukauden aikana noin 100 000 suomalaista. Päivittäiskäyttäjiä on noin 10 000. Kannabiksenkäyttö on yleisintä 25–34-vuotiailla ja käyttö on yleistynyt nuorten keskuudessa. Vuoden 2019 tutkimustulosten mukaan 15–16-vuotiaista suomalaisista koululaisista 11 % oli kokeillut kannabista ainakin kerran. Nuorten alkoholinkäyttö on tällä vuosituhannella pysynyt tasaisena ja paikoin

vähentynytkin, mutta kannabiksenkäyttö on lähtenyt kasvuun muutama vuosi sitten. Myös kannabiksen kotikasvatus on lisääntynyt. Kokeilu on yleisempää nuoremmissa ikäluokissa.

1950-luvulla syntyneistä kannabista on kokeillut ainakin kerran 8 %, 1960-luvulla syntyneistä 14 %, 1970-luvulla syntyneistä 26 % ja 1980 ja 1990-luvuilla syntyneistä peräti 40 % (Kuvio 1). Kehitys on siis ollut erittäin huolestuttavaa varsinkin kansanterveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Kaiken lisäksi nuorten mielikuvat kannabiksesta ovat muuttuneet oleellisesti sallivammiksi kuin vielä parikymmentä vuotta sitten. Tilanne on maailmalla samanlainen. Kannabishan on laillistettu monissa maissa.

Kuvio 1. Kannabiksen ensikokeilujen ajoittuminen sekä kannabista ainakin kerran kokeilleiden osuus syntymäkohorteittain vuonna 2018 (2). Kuviosta näkee selvästi, miten nuorimmilla ikäkohorteilla kannabiksenkäyttö on lisääntynyt vanhempiin verrattuna melkein räjähdysmäisesti.

Viimeksi kuluneen vuoden aikainen kannabiksenkäyttö on suomalaisilla nuorilla aikuisilla aivan Euroopan kärkimaiden eli Ranskan, Tsekin ja Espanjan tuntumassa (2). Edellä mainittu tutkittu tieto on kaikki THL:n Pekka Hakkaraisen virallisista julkaisuista. Julkaisuista käy selkeästi ilmi se, miten kannabiksenkäyttö varsinkin nuorten keskuudessa on lisääntynyt aivan viime vuosina todella hälyttävästi.

Näitä kaikkien asiantuntijoiden tunnistamia faktoja eivät monet asiasta kohtalaisesti perillä olevat henkilöt ole onnistuneet tunnistamaan tosiasioiksi, joiden perusteella merkittävät päätökset on aina pyrittävä tekemään. Jopa Hakkarainen itse on kallistunut kansanterveyden edistämisen sijasta stigman vähentämisen puolelle!

Kevään 2021 asiantuntijakuulemiset

On ainakin kolme mahdollisuutta tarkastella tätä kannabisaloiteasiaa. Asiaa voi arvioida painottaen yksilön itsemääräämisoikeutta ja stigman vähentämistä, vaihtoehtoisesti kansanterveyttä ja suomalaisten hyvinvointia tai kolmanneksi korostaen yksinkertaisesti talousnäkökulmaa. Räikein esimerkki ”lompakko edellä” -päättämisestä nähtiin alkoholilain uudistuksessa, jossa alkoholitoimijat saivat läpi vahvojen oluiden, limuviinojen ja alkoholijäätelöiden vapauttamisen kauppoihin ja kioskeihin.

Rikosoikeuden professorit

Viime kevään asiantuntijakuulemisessa rikosoikeuden professorit korostivat yksilönvapautta. Professori Nuotio sanoi omassa esityksessään, että huumausaineidenkäytön kriminalisointia on hyvin vaikea perustella. Hän totesi, että yksilön vapautta ja itsemääräämisoikeutta korostavassa järjestelmässä tavalliselta ihmiseltä ei voida rangaistuksen uhalla edellyttää päihteettömyyttä. ”Ihmisillä ei ole velvollisuutta huolehtia itsestään ja terveydestään, vaan itsemääräävä ihminen saa jopa yrittää itsemurhaa”. Professori Nuotio tarkasteli asiaa kovin yksipuolisesti. Kysymyshän ei ole pelkästään huumausaineiden käyttäjästä, vaan paljon useammasta henkilöstä, joita on pyrittävä suojelemaan huumausaineen käyttäjältä. Esimerkiksi pinta-alaltaan ja asukasluvultaan Suomen kokoisessa Coloradon osavaltiossa kuolee nykyisin joka viikko 2–3 ihmistä huumekuskin päälle ajamina. Sellaista ei kukaan halua Suomeen. Coloradohan vapautti kannabiksen 2014.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n lausunnon mukaan huumausaineiden käyttämisen rangaistavuudesta tulisi luopua kaikkien huumeiden osalta. THL:n lausunnossa ehdotetaan, että käyttörikoksen poistamista pitäisi pohtia kokonaisuudessaan huumeiden osalta. THL:n asiantuntija Hakkarainen korosti lausunnossaan huumausaineen käyttäjälle koituvan stigman poistamisen merkitystä. Kansanterveyden puolesta koko ikäni taistelleena lääkärinä minun on mahdotonta ymmärtää, miten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi perustetun instanssin virallinen edustaja voi sivuuttaa kansanterveyden näin kevyesti. Olen ymmärtänyt, että THL:n sisällä on tästä asiasta toisenlaisiakin enemmän kansanterveyttä korostavia näkemyksiä.

Poliisi

Poliisin kanta kannabiksen vapauttamiseen on täysin kielteinen. Rikosylikomisario Jari Kinnunen Sisä-Suomen poliisilaitokselta antoi lakivaliokunnalle 15.2.2021 merkittävää tietoa kannabisasiasta poliisin näkökulmasta. Kinnusella on huumeasioista pohjana vuosikymmenien kenttä- ja rikostutkintakokemus. Hän korosti lausuntonsa alussa, että rikoslain 50. lukua aikoinaan säädettäessä ei ole voitu ennakoida Cannabis-kasveista jatkuvasti kehiteltävien kymmenien eri hybridimuunnosten yleistymistä. ”Tätä kannabisaloitteessa ei jostakin syystä haluta kirjoittaa julki, vaan pitäydytään vanhassa

ja jo ajastaan jäljessä olevassa hamppu-nimityksessä". Kinnunen totesi, että ”kannabis näkyy erittäin usein poliisitehtävissä, kuolemansyyntutkinnasta kotihälytyksiin. Tätä tosiseikkaa ei kannabiksenkäytön, hallussa pitämisen ja kasvattamisen laillistaminen tule poistamaan.”

Colorado erittäin varoittava esimerkki

Asukasluvultaan ja pinta-alaltaan Suomen kokoinen Colorado laillisti kannabiksen viihdekäytön vuonna 2014. Viidessä vuodessa liikennekuolemat, joissa kuljettajien huumetesti oli positiivinen marihuanan osalta, nousivat 135 % eli yli viisinkertaisesti kaikkiin liikennekuolemiin verrattuna (3). Joka viikko Coloradossa kuolee kaksi ihmistä kannabiskuskin vuoksi. Emme halua Suomeen samaa. Marihuanankäyttö lisääntyi aikuisilla 94 %. Marihuanaan liittyvien sairaaloiden päivystyskäyntien määrä kasvoi 54 % ja sairaalahoitojen vuosittainen määrä 101 %. Marihuanaitsemurhatapausten määrä nousi 64 %. Marihuanaa käyttävien raskaana olevien naisten määrä nousi 67 %. On muistettava, että kannabis läpäisee helposti istukan ja sitä on silloin sikiön veressä sama määrä kuin äidin veressä!

Pikkulasten marihuanamyrkytykset ovat lisääntyneet USA:ssa 27 % vuosivauhtia siten, että nyt joutuu päivittäin noin 3-vuotiaita pikkulapsia sairaalaan syötyään vanhempiensa esille jättämiä tai lattialle pudottamia ”marihuanakarkkeja”. Valtaosa tapauksista sattuu osavaltioissa, joissa kannabis on laillistettu (4). Emme halua pikkulapsillemme samaa.

Laillistetun marihuanan taloudelliset ja sosiaaliset kustannukset olivat järkyttävät. Coloradon verotulot marihuanasta kohosivat 67 miljoonasta dollarista 247 miljoonaan dollariin neljässä vuodessa, joka muodosti alle yhden prosentin Coloradon osavaltion budjetista. Jokaista verotuloihin kertynyttä dollaria kohden Colorado käytti noin 4.50 dollaria laillistamisen negatiivisten vaikutusten hoitoon. Suurimmat kustannukset aiheutuivat terveydenhuoltojärjestelmän lisääntyneistä kuluista ja lukion keskeyttämiseen liittyvistä kustannuksista (5). Tätä tunnetun yliopiston julkaisemaa tutkimusta tulkittaessa on otettava huomioon se, että 4.5 menetettyä dollaria yhtä verotuloihin kertynyttä dollaria kohti merkitsee kaikkien kannabishaittojen huomioon ottamista. Kun kannabiksenkäyttö Coloradossa kaksinkertaistui, voidaan olettaa, että kannabiksen laillistamisesta johtuva menetys voisi olla puolet 4.5 dollarista eli noin 2.25 dollaria yhtä saatua dollaria kohden.

Päätöksellä on huomattava kansanterveydellinen vaikutus

Kannabis on Suomessa yleisimmin kokeiltu tai käytetty huume. Kannabiksenkäyttö johtaa harvemmin hoitoa tarvitsevaan riippuvuushäiriöön, mutta kannabiksenkäyttäjät saattavat tarvita hoitoa

esimerkiksi ahdistus- ja paniikkihäiriöiden tai psykoottisten oireiden vuoksi. Kannabis heikentää työmuistia, huomiokykyä, motorista koordinaatiokykyä ja reaktionopeutta. Epämiellyttävät kannabiskokemukset, kuten ahdistus ja vainoharhaisuus, ovat yleisiä. Kannabispäihtymyksen aikana huomiokyky ja reaktionopeus ovat merkittävästi heikentyneet, mikä lisää onnettomuusriskiä etenkin liikenteessä. Tällä hetkellä yli 10 000 kannabiskuskia päätyy maassamme poliisin käsiin vuosittain liikenteessä. Kannabiksenkäyttö voi johtaa psykoottiseen oireiluun, jopa laukaista psykoosin. Psykoosiriskiä lisäävät kannabiksenkäytön aloittaminen nuorella iällä, käytetyn valmisteen korkea THC-pitoisuus, perinnöllinen alttius ja traumatausta.

Kannabiksenkäytön rangaistavuuden poistamisasiaa voi verrata alkoholilainsäädännön käänteisiin. Kun keskiolut vapautettiin tuhansiin päivittäistavarakauppoihin ja kioskeihin vuonna 1969, alkoholinkulutus Suomessa kaksinkertaistui parissa vuodessa, jolloin käytöstä aiheutuneet haitatkin tuplaantuivat. Kun EU-asioiden takia alkoholin hintaa alennettiin rajusti, kulutus lisääntyi parilla litralla ja pian Suomi oli Euroopan johtava maa alkoholimaksakirroosikuolleisuudessa ohittaen Ranskan ja Italian.

Huomioiden kotimaiset alkoholilainsäädännön ja alkoholikulutuksen yhteydet sekä Coloradon vakuuttavat kokemukset kannabiksen vapauttamisen vaikutuksista kansanterveyteen on helppo päätellä, että kannabiksen vapauttaminen on Suomessa varmuudella kansanterveyttä ja hyvinvointia merkittävästi heikentävä toimenpide.

Huumelainsäädäntöä ei pidä lieventää Suomessa!

Martti Vastamäki, LKT, käsikirurgian dosentti, professori
puheenjohtaja, Raittiuden Ystävät ry.

Lähdekirjallisuutta

1. Karjalainen K; Pekkanen N; Hakkarainen P. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet : Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992-2018, http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-441-7

2. Hakkarainen P, Karjalainen K & Salasuo M. Nuoret, entiset nuoret ja huumeet: Miten sukupolvi näkyy huumeiden käytössä ja huumemielipiteissä? Yhteiskuntapolitiikka 85 (2020): 5–6.

3. Rocky Mountain HIDTA Marijuana Impact Report, Vol. 7 – September 2020

4. Wang S. Study shows increase in ingestions of marijuana by children in U.S. Nationwide Children’s Hospital. 2019.

5. Centennial Institute, Colorado Christian University. (2018). Economic and social costs of legalized marijuana. Retrieved from http://cdn-centennial.pressidium.com/centennial/wpcontent/uploads/2019/03/Economic-and-Social-Costs-of-Legalized-Marijuana-v1.3.pdf